

Gostyński, T.

"Campania lui Mihai Viteazul in Pocutia", Jan J. Nistor, Bucuresti 1944 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 37, 455-456

1948

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nowej fali poddaństwa chłopów w XVI w. Uczony rosyjski podaje w wątpliwość często wysuwaną koncepcję, dotyczącą decydującego wpływu wzrostu popytu na artykuły rolnicze w Europie Zachodniej, na przemiany w gospodarce wiejskiej na terenach, leżących na wschód od Elby. Zdaniem Grekova rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Europie Wschodniej, a zwłaszcza w Rosji należy raczej przypisać rozwojowi miast i innym przeobrażeniom socjalnym i ekonomicznym, występującym wówczas w Europie Wschodniej. Nie rynki obce a krajowe miały tu, zdaniem Grekova, decydujące znaczenie. Pogląd ten, budzący zresztą wiele zastrzeżeń, winien być dokładnie przedyskutowany w nauce wschodnio-europejskiej. Wątpliwe, czy uzyskane wyniki pozwolą dać jednolitą odpowiedź w stosunku do wszystkich krajów, leżących na wschód od Elby. Koncepcje Grekova, wysuwane w omawianym tu artykule i w innych pracach tego uczonego, powinny szczególnie żywo zainteresować historyków polskich.

M. Małowist

Calinescu G., *Istoria Literaturii Române. Dela origini pâna in prezent.* Bucuresti 1941.

Dzieło prof. Calinescu interesującym jest nie tylko dla specjalistów od literatury rumuńskiej, ale również i dla historyków, zajmujących się stosunkami kulturalnymi polsko-rumuńskimi, ze względu na szereg omawianych tam pisarzy, związanych z Polską pochodzeniem, pobylem, studiami lub dziełami, poprzez Mreche, Costina, Dosofteiu, żyjących w XVII wieku, przez Asachi, Racoce, Budai-Deleanu i Skawińskiego, działających w okresie odrodzenia literatury rumuńskiej w XIX wieku, i Rosettiiego i Bratianu, którzy słuchali prelekcji Mickiewicza w Paryżu, aż po Sadowenu, pisarza współczesnego, w którego powieściach historycznych sprawy polskie grają wielką rolę.

W podtytule powiedziane jest „od początków, do chwili obecnej“, ale autor czasem dawnym, do końca XVIII wieku, poświęca zaledwie sześćdziesiąt pięć stron, ze swego blisko tysięczstronicowego dzieła, zgodnie z wprowadzeniem kryterium estetycznego, redukującego „zabytki językowe“.

Zagadnienie stosunków literackich polsko-rumuńskich, jako będące ubocznym dla autora, potraktowane jest tylko sumarycznie i dla interesujących się nim jest koniecznym sięgnięcie do prac prof. P. P. Panaitescu i prof. St. Łukasika.

T. Gostyński

Nistor Jan J., *Campania lui Mihai Viteazul în Pocutia. Analele Academiei Române. Memorille Sectiunii Istorice.* Ser III t. XXVI, Bucuresti 1944.

Praca ta obejmuje w istocie szerszy zakres, niż mówi tytuł, gdyż przedstawia nie tylko „wyprawę Michała Walecznego na Pokucie“, ale całą historię sporu polsko-rumuńskiego o ten kraj pograniczny i to od XIV wieku aż po rok 1919; ponieważ autor bada dzieje Pokucia od wielu lat i napisał w związku z tym szereg studiów, praca ta nabiera specjalnego charakteru: staje się jedną z podstawowych do dziejów stosunków polsko-rumuńskich.

Autor ze zwykłą sobie systematycznością i jasnością rozwija problem, poczynając od opisu kraju (opiera się na mapie Beauplan'a) i stosunków etnicznych, przechodząc następnie do historii, przyczem samej kampanii Michała Walecznego poświęca zaledwie jedną trzecią miejsca. Przedstawione są dzieje zastawu Pokucia wojewodzie Piotrowi Musat w 1388 r., później częściowy zwrot pożyczonej sumy, zrzeczenie się przez wojewodów praw do tej ziemi i rozgrywki dyplomatyczne, polityczne i zbrojne zatargi. W jednym miejscu (str. 18—19) autor robi na marginesie uwagę, że akty rezygnacji z Pokucia były tylko osobistymi zobowiązaniami wojewodów, którzy byli do tego zmuszeni okolicznościami, ale nie mogły one obligować państwa i narodu, który tyle razy krwawił się w jego obronie. Słowa te, pisane w okresie wojny, miały być „aktualizacją“ problemu i praw rumuńskich do Pokucia.

Praca prof. Nistora jest jedną z podstawowych do sprawy Pokucia, ale nie wyczerpuje zagadnienia, gdyż autor położył sobie za zadanie ujęcie przede wszystkim akcji militarnej, a siłą rzeczy inne kwestie musiał pozostawić na boku. Z tych innych, najważniejszą była gospodarcza (cła), na którą kładzie nacisk prof. P. P. Panaitescu.

T. Gostyński

A. I. Cioranescu, Documente privitoare la istoria Românilor culese din archivele din Simancas. Academia Română. Studii si cercetari, XLIII, Bucuresti, 1940.

Z bogatego Archivo General del Reino w Simancas A. I. Cioranescu wybrał 765 dokumentów, które podał w całości lub w ekscerptach, pochodzących z lat 1532—1616 i 1738—1786. Są to dokumenty w języku hiszpańskim i włoskim, opatrzone streszczeniem rumuńskim, nawiasem mówiąc nie zawsze pokrywającym się z treścią samego oryginalnego tekstu. Są to dokumenty, odnoszące się do księstw rumuńskich, a więc częściowo, pośrednio lub bezpośrednio wiążące się ze sprawami polskimi. Wartość ich osłabia to, że zawierają przeważnie wiadomości z drugiej ręki, przesyłane z Wenecji, Neapolu, Wiednia i inn. na podstawie otrzymanych skądinąd raportów i listów, a wyjątkowo tylko pochodzące z pierwszej ręki od tajnych agentów, czy przywiezione przez okręty handlowe.

Do spraw polskich odnoszą się głównie te, które mówią o szykujących się najazdach tureckich na Rzeczpospolitą, idących siłą rzeczy przez księstwa rumuńskie, o wygnanych przez Turków lub konkurentów wojewodach, szukających schronienia lub pomocy w Polsce, o pretendentach do tronu wspieranym przez polskich magnatów, a między innymi o aspiracjach Łaskiego do księstwa Mołdawii, wreszcie o projektach i możliwościach ligi chrześcijańskiej i warunkach stawianych przez Polskę. Są prócz tego i wiadomości o obietnicach robionych Polsce przez Francuzów, w razie obioru Henryka Walezego (z datą 16. IV. 1573), o konflikcie polsko-siedmiogrodzkim i o sytuacji Turcji. A więc są to przede wszystkim wiadomości, interesujące przy badaniach stosunków polsko-rumuńskich i polsko-tureckich.

T. Gostyński

Wojciechowski Zygmunt — *Zygmunt Stary*. Warszawa, 1946, Biblioteka Wiedzy o Polsce t. I.

Idąc jakgdyby w ślady francuskich tradycji wydawniczych, w ubiegłym roku ukazał się pierwszy tom popularnej, choć poważnie opracowanej Biblioteki Wiedzy o Polsce. Tym ciekawsze będzie zapoznanie się z *Zygmuntem Starym* Wojciechowskiego, że stał się niespodzianką dla wielu czytelników, a dla historyków uzupełnieniem ważnej a dotkliwej luki w naszej literaturze historycznej. Książka popularna a zarazem poważna to trudne połączenie, z którego mało kto potrafi wyjść obronną ręką, to stały wysiłek, by ożywić, urozmaicić wyniki badań, a jednocześnie tok opowiadania uczynić prostym, jasnym, przejrzystym i jak najbardziej dostępnym dla szerokiego ogółu. Autor *Zygmunta* chętnie wplata współczesne teksty, opisy, nie żałuje stron, bądź, by przedstawić uroczysty wjazd Bony (s. 70—2), czy historię konfiskaty książki Miechowity (s. 76—8). Zeby wyjaśnić wiele kwestii, szczególnie ustrojowych, nie waha się porzucić ram chronologii, wywodząc genezę, rozwój i przemiany instytucji. Przedstawiając sytuację międzynarodową, przebiega z kraju do kraju, by dać jak najpełniejszy zbiór elementów kreślonego obrazu. Starania te, pożyteczne i ciekawe, pociągają niekiedy brak równowagi wewnętrznej dzieła i stałej hierarchii ważności poruszanych spraw. O ile tytuły rozdziałów porządkują różnorodność zagadnień, o tyle treść ich niejednokrotnie pełna dygresji narusza czasem wartość myśli i obrazu. Wątek bowiem nie zawsze da się łatwo utrzymać, gdy obraca się nie wokół postaci, a tych raczej jest za mało, lecz wśród trudnych problemów polityki wewnętrznej czy zagranicznej.

Przechodząc od sposobu wyłożenia do treści książki, wartoby się za-